

ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนคลองบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม

Potential of tourism resources and public space and riverfront development to promote tourism of Klong Bang Noi Community, Samut Songkhram Province

ภัทธิตา พงศ์ธนา¹
Phattita Pongthana¹

Received: 2021-06-08

Revised: 2021-06-13

Accepted: 2021-06-24

บทคัดย่อ

ชุมชนคลองบางน้อยตั้งอยู่บริเวณปากคลองบางน้อยเชื่อมโยงกับแม่น้ำแม่กลอง เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก และศูนย์กลางการค้าของกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง-แม่น้ำท่าจีนในอดีต แต่เมื่อความเจริญเข้ามาทำให้มีการสัญจรทางน้ำลดลง ส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่ซบเซาและวิถีชีวิตริมน้ำเริ่มเลือนหายไป หน่วยงานภาครัฐและชุมชนคลองบางน้อยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ชุมชนคลองบางน้อยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ชุมชนคลองบางน้อยยังคงอยู่ต่อไป บทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนคลองบางน้อย เพื่อนำไปพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ และเสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชนให้สอดคล้องกับแผนและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ คือ เพื่อรักษาวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำโดยใช้การวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และรูปแบบของพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน จากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ และรับฟังความคิดเห็นจากคนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผลการศึกษา พบว่า ชุมชนคลองบางน้อยมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

¹ วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
(College of Architecture, Suansunandha Rajabhat University)
ผู้เขียนหลัก (corresponding author) E-mail: phattita.po@ssru.ac.th

หลากหลายด้าน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริม พัฒนา และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ตลอดจนกำหนดภาพรวมของแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชนคลองบางน้อย ให้มีรูปแบบแตกต่างกันไปตามลักษณะกายภาพของพื้นที่ และเชื่อมโยงกับข้อมูลสารสนเทศที่พัฒนาขึ้น รองรับกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการใช้งานของชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำคลองบางกอกน้อยให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พื้นที่ส่วนกลางชุมชน การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทรัพยากรการท่องเที่ยว

Abstract

Klong Bang Noi community is located in the junction of Bang Noi Canal and Mae Klong River. It used used to be one of the main transportation routes and commercial hub along Mae Klong River – Tha Chin River until urban development had sprawled and reached. The normal way of water life, trades, and water transportation were affected drastically in local economy and faded from the riverside community. Therefore, local government and Klong Bang Noi community realized of the importance to bring back business of Klong Bang Noi community to be a tourist attraction to preserve the cultural heritage and promote tourism activities in Klong Bang Noi Community. This paper focuses on exploring potential of their tourism resources of Klong Bang Noi Community, as a part of develop information database and propose design guidelines to create community public spaces and riverfront scape through the provincial authority of tourism development plan and policy. The ideas will bring back waterfront community by using the physical analysis, potential tourism resources, and community public space patterns and riverfront scape. Methods were site survey, interviews and participatory with community. The results found that, Klong Bang Noi Community has many potential tourist resources that can be used to promote, develop and collect the information data for community tourism. The findings can be used as an overview of the approach to improve landscape of public spaces and waterfront scape of Klong Bang Noi community to promote and maintain the cultural identity of Klong Bang Noi riverfront community for sustainable tourism.

Keywords: community space, riverfront development, sustainable tourism, tourism resources

บทนำ

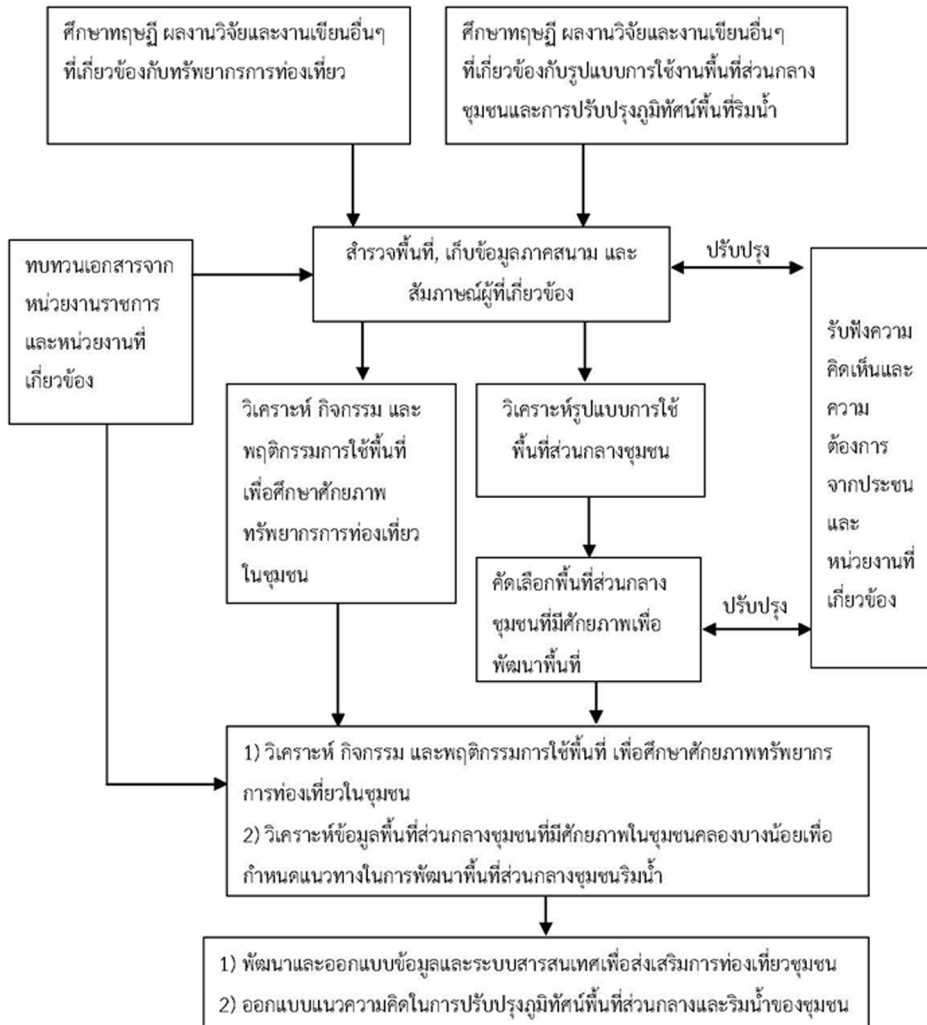
แผนปฏิบัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำปี พ.ศ.2562 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดทำขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดของ แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นโยบายรัฐบาล ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ: โมเดลประเทศไทย 4.0 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 และแผนวิสาหกิจ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2560-2564 ผนวกกับการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมในสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้ได้แผนที่เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและมีประสิทธิภาพสูงสุด มุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม (preferred destination) อย่างยั่งยืน ด้วยการเพิ่มรายได้ ทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง สมดุลและทั่วถึงผ่านการนำเสนอคุณค่าของการท่องเที่ยวประเทศไทย ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ทรงคุณค่า และเปิดมุมมองใหม่ให้กับชีวิตจากการสัมผัสเสน่ห์วิถีไทยเฉพาะถิ่น (The Ministry of Tourism and Sports Thailand, 2017)

ชุมชนคลองบางน้อย เป็นชุมชนริมน้ำเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสงคราม เคยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าทางน้ำโดยชุมชนชาวจีนที่อพยพมา ตั้งถิ่นฐานในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการคมนาคมเป็นทางบก ทำให้ชุมชนคลองบางน้อยซบเซาไม่เหมือนคึกคักเหมือนก่อน ต่อมาเทศบาลตำบลกระดังงาร่วมกับชุมชนได้มีการส่งเสริมให้ชุมชนคลองบางน้อยฟื้นฟูตลาดน้ำบางน้อยที่อยู่ในชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและมีนโยบายการส่งเสริมอนุรักษ์อย่างยั่งยืน เพื่อให้ตลาดน้ำบางน้อยกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งและให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนคลองบางน้อยมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) การศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนคลองบางน้อย เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ เข้ามาช่วยส่งเสริม สนับสนุน และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน (2) การศึกษารูปแบบการใช้งานพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน และ (3) เสนอแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน เพื่อรองรับกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการใช้งานของชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำไว้ได้อย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางให้กับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น สามารถเป็นแนวทางในศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อนำไปพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ และเป็นแนวทางการออกแบบพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชนให้เกิดประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

จากกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล เอกสาร บทความ และรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการใช้พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชน สามารถวางระเบียบวิธีวิจัยดังภาพที่ 1 โดยใช้วิธีการลงพื้นที่สำรวจจริง การบันทึกภาพและการสังเกตการณ์ เพื่อเก็บข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว ประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ร่วมกับการใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างคำถามที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (guide interview)

จากกลุ่มตัวอย่างบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนคลองบางน้อย ประกอบด้วย ตัวแทนจากเทศบาลระดังงา จำนวน 5 คน ตัวแทนจากผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน และ เจ้าอาวาส ทั้ง 3 วัดในชุมชน คือ วัดเกาะแก้ว วัดเกาะใหญ่ และวัดไทร เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน

ภาพที่ 1 ระเบียบวิธีวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย

แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนคลองบางน้อย ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะ คุณค่า และความสนใจของนักท่องเที่ยว (Wongvarnish, 2003) ประกอบด้วย

(1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ คือ ทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทั้งด้านชีวภาพและกายภาพ มีความสวยงาม เช่น แม่น้ำ และคลอง เป็นต้น

(2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องที่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา ได้แก่ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา

(3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้สร้างสม และถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดต่อกันมา (Miller, 2001) ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า หรือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การพายเรือ ขี่จักรยาน และล่องแก่ง เป็นต้น

จากการศึกษา พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนคลองบางน้อย แบ่งเป็น 3 ประเภท (ดังภาพที่ 2) ดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ และคลอง เป็นต้น เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด ประกอบด้วย

(1) แม่น้ำแม่กลอง เป็นทางน้ำธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ มีความสำคัญในแง่ของการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชาชนในท้องถิ่น ใช้เป็นทางสัญจรทางน้ำ และยังมีความงดงามโดดเด่นมีทิวทัศน์ที่สวยงาม เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพักผ่อนหย่อนใจ

(2) คลองบางน้อย เป็นลำน้ำตามธรรมชาติที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เชื่อมกับแม่น้ำแม่กลอง

2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ คือ แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องที่เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ ศาสนสถาน ประกอบด้วย

(1) ศาสนสถาน หมายถึง สถานที่ควรแก่การนับถือหรือควรแก่การบูชา มี 3 วัด คือ วัดเกาะแก้ว วัดเกาะใหญ่ วัดไทร ถูกสร้างสร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ.2023-พ.ศ.2285)

(2) โบราณสถาน หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ คือ เสากินรี ซึ่งมีอายุมากกว่า 100 ปี ถูกสร้างขึ้นในช่วงตอนปลายอยุธยา เสากินรีเป็นหลักฐานที่สำคัญในการแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานชาวมอญที่มากอยู่ในชุมชนคลองบางน้อย ได้มีสร้างเสากินรี 3 ต้น ในบริเวณวัดเกาะแก้ว โดยตัวกินรีเป็นเนื้อสำริดและเสาเป็นไม้ที่มีความเหนียวและทน ซึ่งปัจจุบันเสากินรีเหลือเพียงหนึ่งต้น เนื่องจากสภาพของเสากินรีทรุดโทรมไปตามกาลเวลา (Wongvanichsin, 2007)

(3) แหล่งประวัติศาสตร์ หมายถึง สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือ พิพิธภัณฑสถานตั้งเข็มยะ เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ ส่วนมากเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ในครัวเรือนสมัยโบราณตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จำนวนกว่า 4,000 ชิ้น

3) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม (art and culture tradition and activities resources) คือ แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วย ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ประกอบด้วย

(1) ประเพณี

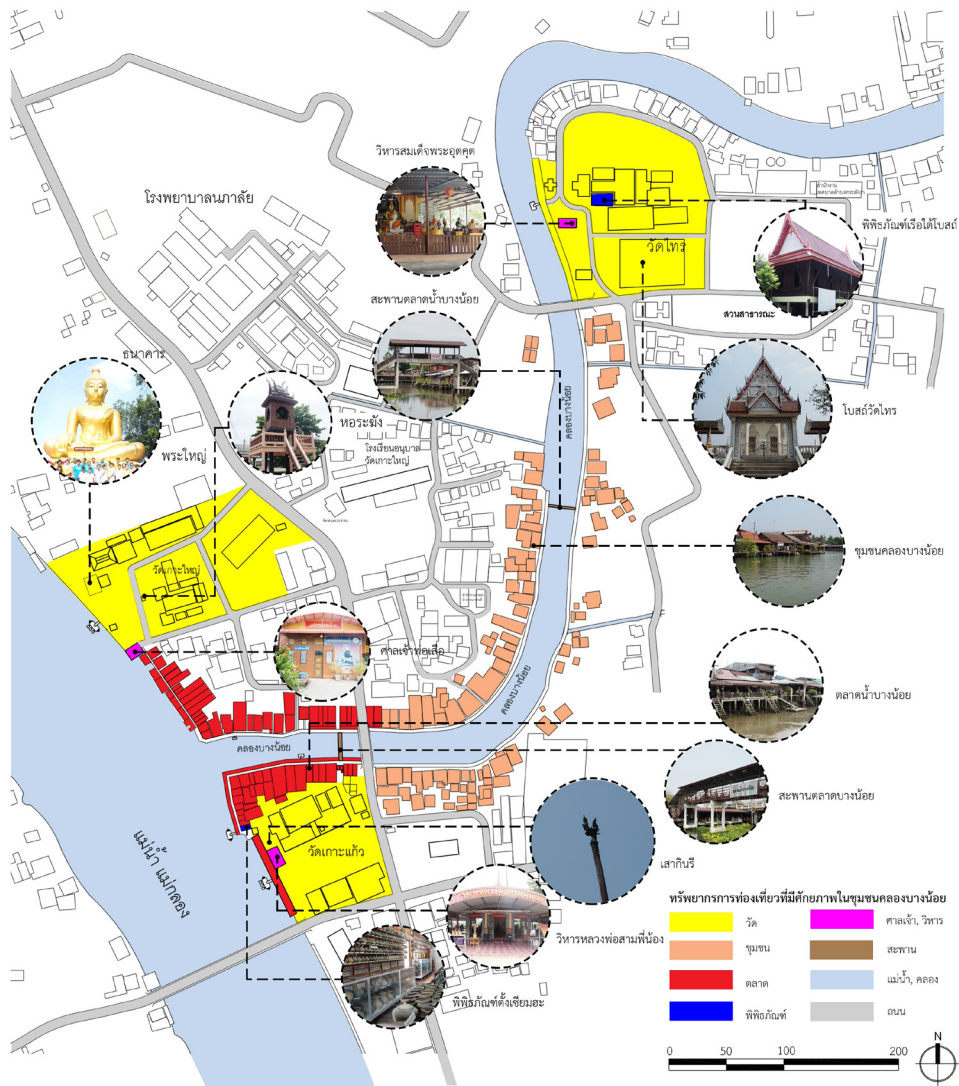
(1.1) ประเพณีวันสงกรานต์ ในสมัยก่อนคนในชุมชนเรียกประเพณีสงกรานต์ว่า กุดสงกรานต์ จัดในช่วงกลางเดือนเมษายน ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่หรือการส่งท้ายปีเก่า มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สรงน้ำพระทางเรือ การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การประกวดก่อเจดีย์ทราย และการประกวดเต้นรำ เป็นต้น

(1.2) ประเพณีการแข่งขันเรือ เป็นการละเล่นในยามน้ำหลากที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ มักจะเล่นกันในช่วงของงานบุญในประเพณีต่าง ๆ มีการแข่งเรือ 3 ประเภท คือ เรือยาว เรือบด และเรือกระทะ

(1.3) ประเพณีวันลอยกระทง จัดขึ้นที่วัดไทร เรียกว่า การลอยกระทงสาย ทำจากกาบกล้วยความสูงประมาณ 1 คืบ ปักเทียน และธูปขุ่น้ำมันเป็นจำนวนมาก ทำให้ผิวน้ำเต็มไปด้วยกระทงสายที่ลอยสว่างไสว

(1.4) ประเพณีวันเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่มีความสืบทอดมายาวนานจนถึงปัจจุบันมีการจัดประเพณีการหล่อเทียนพรรษาของชุมชน และการแห่เทียนพรรษาทางเรือ เพื่อนำมาถวายให้แก่วัดต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ วัดบางคนที วัดเกาะใหญ่ วัดเกาะแก้ว และวัดไทร

(2) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน ตั้งอยู่บริเวณบริเวณปากคลองบางน้อย เป็นเรือนไม้ทั้งริมสองฝั่งคลอง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านพาณิชย์กรรมต่าง ๆ ได้แก่ ร้านขายของชำ ร้านอาหาร และร้านขายยา เป็นต้น พื้นที่ในตลาดส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นและมีความเกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีน เช่น โรตีสันตี่ จิว ยาจีน ข้าวผัดปลาทุโบราณ ส้มโอ มะพร้าว และน้ำตาลสด เป็นต้น

ภาพที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนคลองบางน้อย

ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนคลองบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม
 Potential of tourism resources and public space and riverfront development to promote tourism of Klong Bang Noi Community, Samut Songkhram

2. การวิเคราะห์และออกแบบข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์และสำรวจ พบว่า ข้อมูลและระบบสารสนเทศของชุมชนส่วนใหญ่เป็นการประชาสัมพันธ์แบบบอกต่อ และผ่านสื่อในลักษณะต่างคนต่างทำ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจึงอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชนคลองบางน้อยภาพที่ 2 แล้วรวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร และที่พัก ในชุมชนเพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาพัฒนาและออกแบบข้อมูลและระบบสารสนเทศ โดยร่วมกับผู้นำชุมชนและเทศบาลในทุกขั้นตอน เพื่อได้ข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของชุมชน และผู้ดูแลระบบสารสนเทศของเทศบาลกระดิงงาสามารถเข้าไปปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลในอนาคตได้ โดยใช้ขั้นตอนการวิเคราะห์และออกแบบข้อมูลและระบบสารสนเทศ (ดังภาพที่ 3) ดังนี้

1) การจัดทำฐานข้อมูล (database) ด้วยการวิเคราะห์แยกประเภทของข้อมูลออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร สินค้าชุมชน ประเพณี เทศกาล ทรัพยากรการท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว และกลุ่มนำเที่ยว เป็นต้น

2) พัฒนาและออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์และข้อมูลสารสนเทศการท่องเที่ยวชุมชนคลองบางน้อย เช่น แผนที่บอกสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน ป้ายประชาสัมพันธ์ คู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โปสเตอร์และแผ่นพับเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น จากฐานข้อมูลโดยใช้องค์ประกอบของกราฟิก (graphic) (Puntatong, Phirasant & Soodsang, 2012) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชน ให้มีความน่าสนใจ ดึงดูดเนื้อหาเข้าใจง่าย ส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของชุมชนคลองบางน้อย

3) พัฒนาและออกแบบระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับบริบทการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จากการสัมภาษณ์พบว่า ปัจจุบันการประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน ใช้เว็บไซต์ของเทศบาลกระดิงงา และ Facebook ตลาดน้ำบางน้อย ซึ่งผู้ดูแลระบบคือเทศบาลตำบลกระดิงงา ดังนั้นผู้นำชุมชนและเทศบาลเสนอให้ใช้เว็บไซต์เดิมของเทศบาลในการพัฒนาและออกแบบระบบสารสนเทศเพิ่มเติม โดยแบ่งการใช้งานออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) สำหรับนักท่องเที่ยว สามารถเข้าถึงสื่อประชาสัมพันธ์และข้อมูลสารสนเทศ จากข้อ 2 ผ่านหลากหลายช่องทาง ได้แก่ เว็บไซต์ www.kdg.go.th Facebook ตลาดน้ำบางน้อย และ QR Code ที่มีฟังก์ชันการใช้ที่ง่ายและไม่ซับซ้อน สามารถใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถดูข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร และสินค้าชุมชน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (2) สำหรับผู้ดูแลระบบ คือ เทศบาลตำบลกระดิงงา สามารถใช้งานผ่านเว็บไซต์ www.kdg.go.th/admin/ เพื่อเข้าไปปรับปรุงข้อมูลและอัปเดตภาพ (Kaewkosaba & Horwongsakul, 2019)

ภาพที่ 3 ตัวอย่างข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ใช้ประสัมพันธ์การท่องเที่ยว
(ขวา-แผนที่ตลาดน้ำบางน้อย, ซ้าย-ระบบสารสนเทศ)

3. รูปแบบของพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชนและแนวทางการออกแบบการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ส่วนกลางชุมชนริมน้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ และสรุปรูปแบบของพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน ผ่านการสำรวจพื้นที่ที่สังเกต และสัมภาษณ์คนในชุมชน แบ่งเป็น ลักษณะการใช้งานพื้นที่ และขนาดของการใช้งานพื้นที่ ดังนี้

1) ลักษณะการใช้งานพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชน ได้แก่

(1) พื้นที่กิจกรรมเอนกประสงค์ ได้แก่ ลานหน้าวัด ลานริมน้ำวัด สนามกีฬา สวนสาธารณะ เทศบาลตำบลระดังงา และทางเดินเลียบบคลองบางน้อยระหว่างตลาดน้ำบางน้อยถึงวัดไทร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในบริเวณวัด เนื่องจากสถานที่เป็นพื้นที่โล่งว่างและไม่มีกำหนดการใช้งานพื้นที่ที่แน่นอน จึงทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย การใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และเป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การจัดงานเทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น (ดังภาพที่ 4)

(2) พื้นที่กิจกรรมเชิงพาณิชย์กรรม ได้แก่ พื้นที่ริมน้ำบริเวณตลาดน้ำบางน้อยและทำน้ำวัดเกาะแก้ว เนื่องจากอยู่ใกล้ตลาดน้ำบางน้อยและมีกำหนดเวลาใช้งานที่แน่นอน การใช้งานหลักของพื้นที่เป็นกิจกรรมเชิงพาณิชย์กรรม เช่น ร้านค้า แผงขายของ และ ที่นั่งรับประทานอาหาร เป็นต้น ส่วนในช่วงเย็นและวันหยุดของตลาดใช้พื้นที่เป็นกิจกรรมเชิงสังคม คือ การพบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน (ดังภาพที่ 5)

2) ขนาดของพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชน

จากการสำรวจพบว่าพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชนสามารถแบ่งเป็น 3 ขนาด คือ (1) ขนาดใหญ่ ได้แก่ ลานอเนกประสงค์บริเวณวัด (2) ขนาดเล็ก ได้แก่ ทางเดินริมน้ำที่มีความกว้างมากกว่า 5 เมตร และขนาดอื่นๆ ได้แก่ ทางเดินริมน้ำที่มีความกว้างน้อยกว่า 2.5 เมตร

การใช้งานพื้นที่: ลานจอดรถ (1)

การใช้งานพื้นที่: กิจกรรมงานประเพณี (2)

ภาพที่ 4 ลักษณะของการใช้งานพื้นที่: พื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์

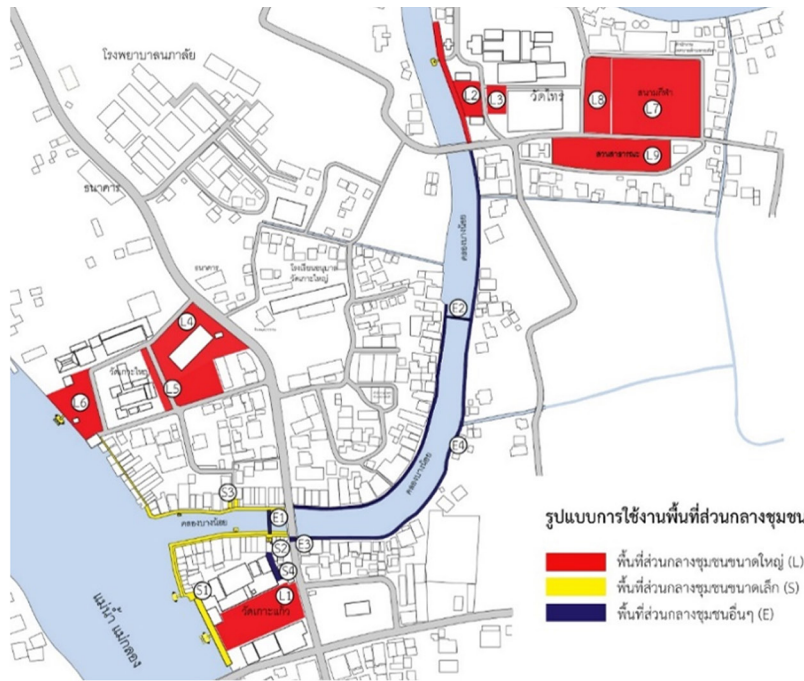

การใช้งานพื้นที่: ร้านขายของ

การใช้งานพื้นที่: พบปะพูดคุยกัน

ภาพที่ 5 ลักษณะของการใช้งานพื้นที่: พื้นที่กิจกรรมเชิงพาณิชย์กรรม

ภาพที่ 6 รูปแบบการใช้งานพื้นที่ส่วนกลางชุมชน

4. การวิเคราะห์พื้นที่ส่วนกลางที่มีศักยภาพสูงของชุมชนคลองบางน้อยที่เหมาะสมแก่การพัฒนาแบ่งเป็น 5 ส่วน คือ

1) เกณฑ์การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบและเก็บข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ การตรวจสอบพื้นที่กับเทศบาลและชุมชน พบว่า พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชน มีลักษณะที่หลากหลายและทับซ้อนกัน จึงมีความจำเป็นต้องมีเกณฑ์การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชนตอบสนองต่อการใช้งาน และสามารถบริการประชาชนได้อย่างแท้จริง (Faculty of Architecture, Chulalongkorn University, 2006) จึงมีการกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา ดังนี้

(1) กรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน (land ownership) ในพื้นที่ที่อยู่ด้วยกัน 3 กลุ่ม คือ ที่ดินของรัฐ ธรณีสงฆ์ และที่ดินของเอกชน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีความคล่องตัวในการที่จะสามารถพัฒนาพื้นที่ได้แตกต่างกัน หากเป็นพื้นที่ของรัฐและธรณีสงฆ์จะสามารถพัฒนาพื้นที่ได้ง่ายและหลากหลายกว่าพื้นที่เอกชน

(2) การใช้ที่ดินโดยรอบของพื้นที่ (surrounding land use) พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชนที่มีการใช้ที่ดินโดยรอบอย่างหนาแน่น หมายความว่า เป็นพื้นที่ที่สามารถนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับการท่องเที่ยวได้มากกว่าพื้นที่ที่มีความหนาแน่นต่ำ แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่มีความหนาแน่นต่ำบางพื้นที่อาจจะมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ เช่นกัน ดังนั้นจึงควรพิจารณาองค์ประกอบ

อื่น ๆ ร่วมด้วยเพื่อสามารถตั้งศักยภาพของพื้นที่มาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

(3) การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน (existing used) พิจารณาการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบัน แบ่งเป็น พื้นที่โล่งว่างไม่มีการใช้ประโยชน์ และ พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ไม่ถาวร เป็นพื้นที่ที่ศักยภาพในการพัฒนา เนื่องจากสามารถเข้าไปพัฒนาพื้นที่ได้ง่าย ส่วนพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ถาวร เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาต่ำลง เนื่องจากไม่สามารถเข้าไปปรับปรุงได้ ต้องมีการผ่านกระบวนการต่าง ๆ ก่อนการเข้าไปพัฒนา

(4) การสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ (accessibility) พิจารณาจากความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ จากการสัญจรประเภทต่าง ๆ เช่น การสัญจรโดย เรือ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ จักรยาน และการเดิน การเข้าถึงพื้นที่ได้การสัญจรหลากหลายประเภทในเวลาเดียวกัน ย่อมมีความสะดวกและเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพมากกว่าการเข้าถึงด้วยการสัญจรเพียงแบบเดียว

(5) การเชื่อมโยงกับโครงข่ายคมนาคมสาธารณะ (linkage with public transport) พิจารณาจากการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กับระบบการขนส่งสาธารณะ พื้นที่ใดที่มีระยะทางการเข้าถึงพื้นที่ได้ใกล้กว่า หมายความว่า ประชาชนมีความสะดวก และความรวดเร็ว ในการเข้าถึงพื้นที่ได้มากกว่าพื้นที่ที่อยู่ไกลระบบการขนส่งสาธารณะ

(6) พื้นที่ที่ไม่มีปัญหาเรื่องมลภาวะต่าง ๆ พื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องมลภาวะทางน้ำ เสียง สิ่งปฏิกูล รวมไปถึงทัศนอุจาดทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ส่งผลให้ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ลดลง

จากการเก็บข้อมูลของพื้นที่ส่วนกลางที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ จดบันทึก สังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้มีปริมาณมากจึงต้องมีการจัดลำดับข้อมูล เพื่อการลดปริมาณข้อมูล และความสับสนในการจัดลำดับศักยภาพของพื้นที่ จึงวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ในการพัฒนาโดยใช้วิธีการจัดลำดับการให้คะแนน 1-5 โดยกำหนดให้คะแนนต่ำเป็นตัวแทนของความเหมาะสมน้อยหรือศักยภาพต่ำที่สุด และคะแนนสูงที่สุดเป็นตัวแทนของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่สูงที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์การจัดลำดับศักยภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาต่อไป ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน

เกณฑ์ในการพิจารณา	ค่าคะแนน	เกณฑ์ในการพิจารณา	ค่าคะแนน
1. กรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน - ที่ดินของรัฐ - ธรณีสงฆ์ - ที่ดินของเอกชน	5 3 1	4. การสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ - การเข้าถึงโดยทางเรือ+ทางรถยนต์+ทางเดิน - การเข้าถึงโดยทางเรือ+ทางเดิน - การเข้าถึงโดยทางรถยนต์+ทางเดิน - การเข้าถึงโดยทางเรือ/ทางรถยนต์/ทางเดิน อย่างใดอย่างหนึ่ง	5 3 3 1
2. การใช้ที่ดินโดยรอบของพื้นที่ - หนาแน่นมาก - หนาแน่นปานกลาง - หนาแน่นน้อย	5 2 1	5. การเชื่อมโยงกับโครงข่ายคมนาคมสาธารณะ - สามารถเชื่อมต่อกับระบบขนส่งสาธารณะในระยะไม่เกิน 250 เมตร - สามารถเชื่อมต่อกับระบบขนส่งสาธารณะในระยะไม่เกิน 500 เมตร - สามารถเชื่อมต่อกับระบบขนส่งสาธารณะในระยะมากกว่า 500 เมตร	5 3 1
3. การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน - พื้นที่โล่งว่างไม่มีการใช้ประโยชน์ - พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ไม่ถาวร - พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ถาวร	5 3 1	6. พื้นที่ที่ไม่มีปัญหาเรื่องมลภาวะต่างๆ - พื้นที่ที่ไม่มีปัญหาเรื่องมลภาวะ - พื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องมลภาวะปานกลาง - พื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องมลภาวะมาก	5 3 1

2) ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชนคลองบางน้อย

นำเกณฑ์การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน ดังตารางที่ 1 โดยกำหนดช่วงลำดับสูง-ต่ำ ของคะแนน เพื่อแบ่งระดับศักยภาพของพื้นที่ เป็น 3 กลุ่มในตารางที่ 2 ดังนี้ (1) กลุ่ม A มีคะแนนช่วง 30 – 21 จัดเป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงสุด (2) กลุ่ม B มีคะแนนช่วง 20 – 16 จัดเป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพปานกลาง (3) กลุ่ม C มีคะแนนช่วง 15 – 10 จัดเป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำ

การประเมินคะแนนของแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบและเก็บข้อมูลทั้งจากการสำรวจพื้นที่ การตรวจสอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมคัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อการประเมินค่าคะแนนของแต่ละพื้นที่ที่ถูกต้องและเหมาะสมกับชุมชนมากที่สุด

ตารางที่ 2 ตารางการวิเคราะห์พื้นที่ส่วนกลางชุมชนที่มีศักยภาพสูงของพื้นที่ส่วนกลางชุมชน

ลำดับพื้นที่ส่วนกลางชุมชน	1. กรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน	2. การใช้ที่ดินโดยรอบของพื้นที่	3.การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน	4. ความสะดวกในการเข้าถึง	5. การเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมสาธารณะ	6. พื้นที่ที่ไม่มีปัญหาเรื่องมลภาวะต่างๆ	คะแนนรวม
1. พื้นที่ส่วนกลางชุมชนขนาดใหญ่ (L)							
L1	3	1	1	4	5	1	15
L2	3	1	3	5	1	3	16
L3	3	1	3	4	1	3	15
L4	3	1	3	4	3	1	15
L5	3	1	3	4	3	5	19
L6	3	1	3	5	1	5	18
L7	3	1	3	4	1	3	15
L8	3	1	3	4	1	3	15
L9	3	1	3	4	1	3	15
2. พื้นที่ส่วนกลางชุมชนขนาดเล็ก (S)							
S1	5	5	1	3	3	5	22
S2	3	5	1	4	3	5	21
S3	3	5	5	3	1	5	22
S4	3	2	3	4	5	5	22
3. พื้นที่ส่วนกลางชุมชนอื่นๆ (E)							
E1	5	2	3	1	1	3	15
E2	5	2	3	1	1	3	15
E3	5	2	3	1	1	3	15
E4	5	5	3	3	1	5	22

3) แนวทางการออกแบบการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชนที่ได้รับการคัดเลือก (ดังตารางที่ 2 และภาพที่ 7) เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ คือ พื้นที่ที่อยู่ในเกณฑ์ที่ศักยภาพสูง (A) และปานกลาง (B) เนื่องจากพื้นที่ที่อยู่ในเกณฑ์ที่ศักยภาพสูง (A) และ ปานกลาง (B) เป็นพื้นที่ที่ไม่มีการใช้งานหรือมีการใช้งานไม่ถาวรในบางส่วนของพื้นที่ มีการเข้าถึงที่สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ อยู่ในเขตพื้นที่ที่หนาแน่นมากถึงปานกลาง และเชื่อมโยงกับระบบขนส่งสาธารณะได้สะดวกมากถึงปานกลาง จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การพัฒนา ส่วนพื้นที่ที่อยู่ในเกณฑ์ที่ศักยภาพต่ำ (C) เป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานไม่ถาวรในบางส่วนของพื้นที่หรือยังพอมีพื้นที่ว่างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อยู่ มีการเข้าถึงทั้งทางบกและทางน้ำไม่สะดวกมากนัก อยู่ในเขตพื้นที่ที่หนาแน่นปานกลางถึงน้อย และเชื่อมโยงกับระบบขนส่งสาธารณะได้สะดวกปานกลางถึงน้อย จึงเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การพัฒนาหรือพัฒนาได้ยาก

จากนั้นผู้วิจัยทำการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่อย่างละเอียดอีกครั้ง พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นและความต้องการจากประชาชนในชุมชน และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงและวิเคราะห์พื้นที่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน ให้รองรับกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการใช้งานของชุมชน (Gehl, 1971) และนักท่องเที่ยวสามารถรับรู้และเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ต่าง ๆ ได้สะดวกและเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และยังคงรักษาวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำอย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดในการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์ ดังนี้

(1) การออกแบบป้ายแผนที่ท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ชุมชนและตลาดน้ำอยู่ในย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นและถูกโอบล้อมด้วยวัด ทำให้มีข้อจำกัดเรื่องมุมมอง ดังนั้น สามารถพัฒนาสถานที่ให้ชัดเจน โดยการจัดทำป้ายสัญลักษณ์แสดงเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วย เส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยว และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของชุมชน ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบข้อมูลสารสนเทศไว้ข้างต้นและยังสามารถเชื่อมต่อกับระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ถึงเอกลักษณ์ และง่ายต่อการบ่งชี้ตำแหน่งของตนเองว่าอยู่ส่วนไหนของชุมชน (Rodjanapradied, 2017) รวมไปถึงสถานที่ที่ตั้งของร้านค้าในตลาดน้ำบางน้อยด้วย

(2) การออกแบบพื้นที่นั่งพักและจุดชมทัศนียภาพ บริเวณทางเดินเลียบบคลองบางน้อย เชื่อมระหว่างตลาดน้ำบางน้อยกับวัดไทร มีระยะทางที่ค่อนข้างไกล จึงควรมีพื้นที่สำหรับจุดนั่งพักและจุดชมทัศนียภาพริมน้ำที่สวยงาม โดยแบ่งเป็น 3 จุด ระยะห่างจุดละ 500 เมตร รูปแบบการตกแต่งกำหนดให้ใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น การดูแลง่าย ทนทาน และแสดงถึงวิถีชีวิตภายในชุมชน

(3) การออกแบบพื้นที่กิจกรรมส่วนกลาง ออกแบบพื้นที่และสภาพแวดล้อมให้อื้อประโยชน์แก่การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมริมน้ำ เช่น พื้นที่แสดงดนตรี ที่นั่งพักผ่อน จุดพักผ่อน และพื้นที่นั่งรับประทานอาหาร (Hall, 2002) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสายน้ำ

(4) การออกแบบป้ายทางเข้าชุมชน เนื่องจากมีโครงการก่อสร้างหลังคาคลุมลานเอนกประสงค์บริเวณลานจอดรถวัดเกาะแก้ว ทำให้บดบังทางเข้าหลักของตลาดน้ำบางน้อยเดิม จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนทางเข้าหลักเป็นบริเวณหน้าวิหารพระพุทธไสยาสน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้ทางเข้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แนวทางการ

ออกแบบของป้ายทางเข้าหลัก ใช้รูปแบบเอกลักษณ์ของตลาดน้ำบางน้อยซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนริมน้ำคลองบางน้อย

การวิเคราะห์พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ที่มีศักยภาพภาพเพื่อสรุปการกำหนดแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์นั้น ผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างได้ร่วมกันพิจารณาการกำหนดแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ของแต่ละพื้นที่แตกต่างกันออกไป จากข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยว การใช้งานพื้นที่ การเข้าถึง รวมถึงแผนการพัฒนาของเทศบาล เพื่อให้การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ตอบสนองความต้องการของชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

ตารางที่ 3 สรุปแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชนที่มีศักยภาพ

รูปแบบการ พัฒนา	พื้นที่โล่งว่างที่ศักยภาพในการพัฒนา							
	A1 (S1)	A2 (S2)	A3 (S3)	A4 (S4)	A5 (E4)	B1 (L2)	B2 (L5)	B3 (L6)
การพัฒนาป้าย แผนที่ท่องเที่ยว		✓	✓	✓		✓	✓	✓
การพัฒนา พื้นที่นั่งพัก และจุดชม ทัศนียภาพ	✓	✓	✓	✓	✓			
การพัฒนา พื้นที่กิจกรรม ส่วนกลาง		✓	✓					
การพัฒนาป้าย ทางเข้า	✓			✓		✓	✓	✓

4) ตัวอย่างแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

(1) แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำบริเวณท่าน้ำวัดเกาะใหญ่ กล่าวคือ พื้นที่ศักยภาพ B3 ตั้งอยู่บริเวณท่าน้ำวัดเกาะใหญ่ ริมแม่น้ำแม่กลอง การเข้าถึงพื้นที่สามารถเข้าได้ สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ บริเวณโดยรอบมี พระใหญ่ หอระฆัง และศาลเจ้าพ่อเสือ ปัจจุบันมีการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นท่าเทียบเรือที่มีขนาดใหญ่และเป็นทางเข้าตลาดน้ำบางน้อย ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาจึงควรเป็นป้ายทางเข้าและป้ายแผนที่ท่องเที่ยว เพื่อแสดงเส้นทางการเข้าถึง เส้นทางการท่องเที่ยว ตำแหน่งที่ตั้ง และข้อมูลสถานที่สำคัญ โดยสามารถเข้าถึงรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการเชื่อมต่อระบบสารสนเทศที่ผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาไว้

ภาพที่ 8 แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำบริเวณท่าน้ำวัดเกาะใหญ่ (ซ้าย-ปัจจุบัน, ขวา-ปรับปรุง)

(2) แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเดินเลียบบคลองบางน้อย กล่าวคือ พื้นที่ศักยภาพ A5 เป็นทางเดินเลียบบคลองบางน้อย ระหว่างวัดและชุมชน เชื่อมระหว่างตลาดน้ำบางน้อยไปยังวัดไทร ระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร สามารถเข้าถึงได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ทิวทัศน์ตลอดทางเดินเลียบบคลองทั้งสองฝั่ง ทิวทัศน์ริมน้ำคลองบางน้อย และบ้านไม้ริมคลองสลับกับสวนผักและผลไม้ริมคลอง เป็นทัศนียภาพที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชนริมคลองบางน้อยได้อย่างชัดเจน ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาจึงควรเป็นพื้นที่สำหรับจุดนั่งพัก และจุดชมทัศนียภาพริมน้ำที่สวยงามระหว่างทางเดิน โดยแบ่งเป็น 3 จุด ระยะห่างจุดละ 500 เมตร เพื่อเป็นจุดนั่งพักผ่อนคลายรูป และเป็นจุดหมายตาขนาดเล็กในการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อย โดยใช้วัสดุท้องถิ่น และใช้วิธีการติดตั้งที่ง่ายต่อการดูแล และการบำรุงรักษา และสามารถปรับเปลี่ยนไปตามงานเทศกาล และประเพณี

ภาพที่ 9 แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเดินเลียบบคลองบางน้อย (ซ้าย-ปัจจุบัน, ขวา-ปรับปรุง)

(3) แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลางของตลาดน้ำคลองบางน้อย กล่าวคือ พื้นที่ศักยภาพ A3 บริเวณริมทางเดินระหว่างวัดเกาะใหญ่กับตลาดน้ำบางน้อย การเข้าถึงสะดวก ทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นพื้นที่โล่งไม่มีการใช้ประโยชน์ ตั้งอยู่บริเวณกลางตลาดน้ำบางน้อย ใกล้กับที่จอดรถของวัดเกาะใหญ่ ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาจึงได้ปรับให้เป็นพื้นที่กิจกรรมส่วนกลาง พื้นที่นั่งพัก และจุดชมทัศนียภาพ เพื่อเป็น

ลานอเนกประสงค์ของตลาดน้ำบางน้อย เช่น พื้นที่พักผ่อน พื้นที่แสดงดนตรี จุดพักผ่อน และพื้นที่นั่งรับประทานอาหาร เป็นต้น และป้ายแสดงแผนที่ท่องเที่ยวชุมชน เพื่อแสดงตำแหน่งที่อยู่ เส้นทางท่องเที่ยว และข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน จากข้อมูลและระบบสารสนเทศ ซึ่งในปัจจุบันตลาดน้ำบางน้อยยังขาดพื้นที่ส่วนกลางสำหรับทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว และส่วนกลางของชุมชนตลาดน้ำ (Kraithong & Issarathumnoon, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเทศบาลที่ต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับชุมชน รวมถึงส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ของคนกับสายน้ำด้วย

ภาพที่ 10 แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลางของตลาดน้ำคลองบางน้อย (ซ้าย-ปัจจุบัน, ขวา-ปรับปรุง)

5) แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ทางเข้าตลาดน้ำบางน้อยและชุมชน

พื้นที่ศักยภาพ A4 ตั้งอยู่บริเวณทางเดินหน้าวิหารพระพุทธเลิศฤทธิ์ระณะ วัดเกาะแก้ว เป็นลานอเนกประสงค์ และทำกิจกรรมมากมาย เช่น จอดรถ ตลาดนัด กิจกรรมประเพณีในช่วงเทศกาลต่าง ๆ โดยสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ในทางบก ซึ่งมีจุดใกล้กับระบบขนส่งสาธารณะของชุมชน ปัจจุบันพื้นที่นี้มีโครงการก่อสร้างหลังคาคลุมลานอเนกประสงค์บริเวณลานวัดเกาะแก้ว ทำให้บังคับทางเข้าหลักเดิมของตลาดน้ำบางน้อย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าควรเปลี่ยนทางเข้าหลักให้อยู่หน้าบริเวณหน้าวิหารพระพุทธเลิศฤทธิ์ ซึ่งเป็นทางเข้าของชุมชนอีกทางหนึ่ง อยู่ใกล้กับถนนเส้นหลัก และพื้นที่จอดรถมากที่สุด เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ทางเข้าตลาดน้ำบางน้อยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยรูปแบบของป้ายทางเข้าหลักใช้เอกลักษณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของชุมชนชาวจันทรมน้ำคลองบางน้อย

ภาพที่ 11 แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ทางเข้าตลาดน้ำบางน้อยและชุมชน (ซ้าย-ปัจจุบัน, ขวา-ปรับปรุง)

สรุปผลการวิจัย

ชุมชนคลองบางน้อย มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ได้แก่ ด้านธรรมชาติ ด้านกิจกรรม ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และด้านเทศกาลประเพณี ซึ่งมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น เนื่องจากเป็นชุมชนชาวจีนที่มีความเก่าแก่ เป็นศูนย์กลางทางการค้าแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และยังเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ที่ยังคงอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น แข่งเรือบด แข่งเรือกระทะ กระทงสาย และแห่เทียนทางเรือในวันเข้าพรรษา เป็นต้น ดังนั้นชุมชนคลองบางน้อยจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจ สัมผัสธรรมชาติ และเรียนรู้วิถีชีวิตริมน้ำ

การออกแบบข้อมูลและระบบสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลและจัดชุดข้อมูลเป็นกลุ่ม เช่น แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร สินค้าชุมชน เทศกาลประเพณี ทรัพยากรการท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว และกลุ่มน้ำเที่ยว เป็นต้น เพื่อนำไปออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ และข้อมูลสารสนเทศการท่องเที่ยวชุมชนคลองบางน้อย เช่น แผนที่บอกสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน ป้ายประชาสัมพันธ์ คู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โบสเตอร์ และแผ่นพับ ให้มีความน่าสนใจ ดึงดูดเนื้อหาเข้าใจง่าย และสร้างภาพลักษณ์ให้กับชุมชน โดยใช้การเผยแพร่ข้อมูลในระบบสารสนเทศร่วมกับเทศบาลและชุมชน ในการพัฒนาและออกแบบระบบสารสนเทศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวได้ง่าย และสะดวกมากยิ่งขึ้น จากระบบสารสนเทศของเทศบาลกระดังงาที่มีอยู่เดิม เพื่อง่ายในการเพิ่มและแก้ไขข้อมูลของชุมชนภายหลัง ภายใต้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำชุมชน ได้แก่

1) ลักษณะการใช้งานพื้นที่ ประกอบด้วย พื้นที่กิจกรรมเอนกประสงค์ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในบริเวณวัด ใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมทางสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ และ พื้นที่กิจกรรมเชิงพาณิชย์กรรม ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในตลาดน้ำบางน้อย มีกำหนดเวลาใช้งานที่แน่นอน

2) ขนาดของการใช้งานพื้นที่ แบ่งเป็น 3 ขนาด คือ (1) ขนาดใหญ่ ได้แก่ ลานเอนกประสงค์ บริเวณวัด (2) ขนาดเล็ก ได้แก่ ทางเดินริมน้ำที่มีความกว้างมากกว่า 5 เมตร และ (3) ขนาดอื่น ๆ ได้แก่ ทางเดินริมน้ำที่มีความกว้างน้อยกว่า 2.5 เมตร

แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น 4 แนวทาง คือ

1) การออกแบบป้ายแผนที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ถึงตำแหน่งที่อยู่ และแผนที่ชุมชน และข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ด้วยข้อมูลสารสนเทศที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับระบบสารสนเทศของชุมชนเดิม

2) การออกแบบพื้นที่นั่งพักและจุดชมทัศนียภาพริมน้ำ โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น การดูแลง่าย ทนทาน และแสดงถึงวิถีชีวิตภายในชุมชน

3) การออกแบบพื้นที่กิจกรรมส่วนกลาง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

4) การออกแบบป้ายทางเข้าชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้ทางเข้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของชุมชนชาวจีนริมน้ำคลองบางน้อย ในพื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่ริมน้ำแต่ละแห่ง

จากแนวทางการออกแบบที่หลากหลายผสมกัน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามลักษณะพื้นที่กับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ ส่งเสริมให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มประสิทธิภาพ และรู้สึกปลอดภัย นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ในเขตเทศบาลตำบลกระดังงา ที่เชื่อมต่อกับชุมชนคลองบางน้อย เช่น ลานกิจกรรม พื้นที่ออกกำลังกาย ห้องน้ำ สวนสุขภาพ และพื้นที่พักผ่อน เพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อของพื้นที่และคนในชุมชน ให้มีความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความหวงแหนในสถานที่ และร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่นั้น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Faculty of Architecture, Chulalongkorn University. (2006). **Khrong karn pattana phuentee long wang rim klong samkhan nai Krungthep Maha Nakhon.** (In Thai) [Development project for open space on important canals in Bangkok]. Bangkok: Chula Unisearch.
- Gehl, J. (1971). **Life between buildings: using public space.** Washington, D.C.: Island Press.
- Hall, P. (2002). **Urban and regional planning (4th Eds.).** New York: Routledge.
- Kaewkosaba, K. & Horwongsakul, T. (2019). Karn pattana rabob sarasonthed phuea sonsoem karn thongthiao nai phuentee Aow Baan Don Changwat Suratthani. (In Thai) [The development of information system for tourism promotion by community participation in Bandon Bay, Suratthani]. **Suratthani Rajabhat Journal**, 6(1), 114-125.
- Kraithong, N. & Issarathumnoon, W. (2020). Karn rabu khunkha ruean thaeo kao rimnam Prasae phuea karn anurak. (In Thai) [Value identification of the traditional row-houses along Prasae River for conservation]. **Journal of Environmental Design**, (7)1, 22-43.
- Miller, G. (2001). The development of indicators for sustainable tourism: result of Delphi survey of tourism researchers. **Tourism Management**, 2001(22), 351-362.
- Puntatong, A., Phirasant, J. & Soodsang, N. (2012). Karn pattana suesingphim phuea karn thongthiao khong chumchon rop Uthayan Prawattisat Sukhothai. (In Thai) [Participatory development of printing for the communities around Sukhothai Historical Park]. **Art and Architecture Journal, Naresuan University**, 3(1), 114-125
- Rodjanapradied, R. (2017). **Krabuankarn karn aokbab chumchon mueang.** (In Thai) [Urban design methodology]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- The Ministry of Tourism and Sports Thailand. (2017). **National tourism development plan no.2 of 2017-2021.** Bangkok: Author.
- Wongvarnish, W. (2003). **Phumisat karn tongthiao.** (In Thai) [Tourism geography]. Bangkok: Thammasat University Press.
- Wongvanichsin, P. (2007). **Neawtang karn anurak lae fuenfu klong Bang Noi changwat Samut Songkhram.** (In Thai) [Conservation and regeneration guidelines for Klong Bang Noi Community, Samut Songkhram Province]. (Master's thesis). Bangkok: Chulalongkorn University.